

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

För vem planeras den trygga staden?

– En landskapsarkitekts roll i trygghetsdebatten

Ulrika Palola

Självständigt arbete • 15 hp
Landskapsarkitekturprogrammet
Alnarp 2018

For whom is the safe city planned?

Ulrika Palola

Handledare: Anna Maria Palsdottir, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Examinator: Anna Bengtsson, SLU, Universitetsadjunkt vid Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2018

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: trygghet, offentliga rummet, stadsplanering, jämställdhet, trygghetsvandring, brottsförebyggande

Sammandrag

Vad är det egentligen som påverkar människors trygghetskänsla i staden allra mest? Och hur kan en landskapsplanerare arbeta för att se till att så många som möjligt känner sig trygga på de platser vi är med och skapar i det offentliga rummet? Genom en litteraturstudie har dessa frågeställningar undersökts i den här uppsatsen med syfte att skapa en kunskapsbank inom ämnet inför vidare studier och kommande arbetsliv för både skribenten och kollegor.

Aspekter som ofta dyker upp först kopplat till otrygghet och utomhusmiljöer är mörka täta buskage och nattetid oupplysta vrår, men finns det även andra rumsliga eller icke rumsliga aspekter som påverkar människors känsla av otrygghet? Resultatet visar att det finns flera rumsliga aspekter som dokumenterat ökar trygghetskänslan, som att öppna platser med god översikt gör att människor känner att de är i kontroll, och att väl avvägd belysning i avseende på både placering, styrka och ljustemperatur kan göra det samma.

Nationella trygghetsundersökningar visar också att det spelar stor roll vilken samhällsgrupp du tillhör för sannolikheten att du känner dig trygg eller otrygg i de offentliga rummen. Kvinnor är den grupp som känner sig mest otrygga, men även etniska minoriteter och barn och unga tillhör de som är mer otrygga jämfört med majoriteten. Därför blir det viktigt som planerare att ta med dessa gruppers perspektiv i analys och planeringsarbete, för att skapa miljöer som alla invånare kan nyttja på lika villkor.

En icke rumslig aspekt som påverkar känslan av trygghet är hur medierna rapporterar om platser där ett brott skett, och om de ger en bild av att en viss typ av brott på allmän plats har ökat. Mediernas rapportering av aktuella händelser är en selektiv process, och det spelar roll på vilket sätt en händelse beskrivs. Efterspelen till en brottshändelse när polis och myndigheter uttalar sig om vilka insatser som ska göras för att något ska motverkas att hända igen är viktiga för att ge medborgare en bild av om ett problem tas på allvar av samhället, eller om vi lämnas åt oss själva att skydda oss mot faror.

Det behövs en bred debatt inom många forskningsområden för att skapa ett tryggare samhälle för alla.

Abstract

What factors are affecting peoples sense of safety most in the city? And how can a landscape planner work to ensure that as many people as possible are feeling safe in the public places we take part in creating? Through a literature study these questions have been researched in this study with the aim to create a pool of knowledge within the subject that can be used in my further studies and future professional life as a landscape architect. It can also provide collected knowledge for colleagues.

The aspects that arise first when talking about feeling unsafe in outside public environments are dark dense shrubbery and corners that are unlit during dark hours, but there are also other spatial and non-spatial aspects that affect if people feel safe or not in public space. The result shows that open spaces with a good overview makes people feel in control and that thoughtful and well balanced outdoor lighting in reference to both placement, light strength and light temperature is important for the perception of an environment as safe.

National safety investigations show that the social group you belong to plays a major role to the likelihood of feeling safe or unsafe in public spaces. Women are the group who feel most insecure, but also ethnic minorities and children and young people belong to those who are more insecure than the majority. Therefore, it becomes important for city planners to bring in these groups' perspectives in analysis and planning of new spaces.

A non-spatial aspect that effects the feeling of safety is how the media choose to report about places where a crime has taken place. The way the police and politicians talk about solving a problem or prohibiting some types of crime affects if citizens feel that they will be protected by the society or if they feel more left to solve problems on their own.

A broad debate in several fields of study is needed to create a safe city for every citizen.

Innehållsförteckning

Inledning	5
Bakgrund	5
Mål & Syfte	7
Material & Metod	7
Resultat	8
Begrepp i trygghetsdebatten	8
Hur påverkar den fysiska miljön känslan av trygghet?	10
Regeringsinitiativ	10
Fysiska inslag som påverkar känslan av trygghet	10
Blandstad	12
Hur påverkar samhällets attityder känslan av trygghet?	13
Genusperspektiv	13
Minoritetsgruppers känsla av trygghet	14
Mediers roll för trygghetsdebatten	14
Diskussion	15
Hur påverkar den fysiska miljön känslan av trygghet?	15
Hur påverkar samhällets attityder känslan av trygghet?	16
Min egna trygghet och otrygghet	17
Metoddiskussion	17
Slutsats	18
Källförteckning	19

Inledning

Anledningen till att jag valt att arbeta med den upplevda känslan av trygghet är delvis min bakgrund i att ha läst beteendevetenskaplig grundkurs före jag började studera landskapsarkitektur, och jag vill i det här arbetet föra en tvärvetenskaplig diskussion om landskapsplanering och arkitektur. Beteendevetenskapliga ämnen är något vi bara berör löst inom landskapsarkitektutbildningen så här långt, och både sociologi och psykologi är viktiga ämnesområden för att förstå hur människor fungerar och vilka typer av miljöer som svarar till deras behov.

Jag anser det vara en form av demokratisk rättighet att känna sig trygg och fri att röra sig hur man vill i samhället, och en känsla av otrygghet kan hämma människors vilja att överhuvudtaget vistas i det offentliga rummet eller påverka hur de rör sig i det offentliga rummet. Hur mycket kan en landskapsarkitekt egentligen påverka känslan av trygghet i samhället? Det är en komplex fråga och det är inte bara rumsliga aspekter som spelar in. Det kan bli vanskligt om vi i byggandet av det trygga samhället endast fokuserar på att göra det tryggt för den privilegierade gruppen i samhället och skyddar dess intressen, och därmed ökar samhällsklyftorna genom att se vissa människor som problematiska och otrygghetsskapande och andra som rättighetsinnehavare eller passiva och i behov av skydd.

Bakgrund

Definition av trygghet

”Trygg; ’Fri från oroande eller hotande inslag om företeelse som utgör en del av människans omgivning... “ (Nationalencyklopedin)

Ordet trygghet används ofta synonymt med känsla av säkerhet och avsaknaden av brott och stökighet i människors närmiljö, men då glöms flera aspekter bort. Att en människa känner sig trygg påverkas av flera olika ganska skilda faktorer som ekonomi, socialt skyddsnät och möjlighet till inflytande och påverkan av sin omgivning och situation (Benkel, 2008). Det vill säga att människor känner sig trygga då de känner att de har kontroll över sitt eget liv på flera olika plan. Om människor får frågan om vad de är mest rädda för i sitt liv utan några svarsalternativ svarar de ofta att bli arbetslösa eller att det ska hända något med en närstående.

I den här uppsatsen behandlas trygghet i offentlig miljö, och rädslorna som skapar otrygghet i den kontexten handlar ofta om oro för att utsättas för brott av olika slag som till exempel hatbrott, misshandel, våldtäkt eller rån. Det kan vara både reella hot och tron att något ska hända som skapar otrygghet i den offentliga miljön (Björkemarken 2008).

Jag kommer till stor del att utgå från litteratur som behandlar trygghet som en

jämställdhetsfråga eftersom det i BRÅ's nationella trygghetsundersökningar de senaste åren framkommit att kvinnor i betydligt större utsträckning än män känner sig otrygga i offentliga miljöer så pass mycket att det påverkar deras vilja att gå ut, eller gör att de väljer alternativa sätt att röra sig i offentliga miljöer under den mörka delen av dygnet. Det har också visats att det finns skillnader i vilken typ av miljöer män och kvinnor generellt känner sig otrygga. Män känner störst oro i stökiga krogmiljöer där de ofrivilligt kan dras in i slagsmål, medan kvinnor känner störst oro i ensliga obevakade miljöer och är mest rädda för att utsättas för brott av sexuell natur. (BRÅ, 2015)

Det är främst arbetet med trygghet i svensk stadsplanering som undersöks, men viss utländsk litteratur används när det är relevant.

Varför är trygghet intressant att diskutera?

Trygghet är ett komplicerat behov att planera efter eftersom varje individ upplever en plats olika på grund av erfarenheter och grupptillhörighet och därför får man fråga sig vems trygghet du planerar för i varje enskilt fall. En trygg plats är inte heller beständig. Beroende av hur staden och platsens direkta omgivning förändras kommer förutsättningarna för hur platsen används och uppfattas också att förändras.

Boverket har arbetat med olika satsningar för att öka kunskapsnivåerna bland landets fysiska planerare för att kunna skapa trygga offentliga miljöer med ett jämställdhetsfokus.

Mål och syfte

Målet med arbetet är att undersöka viktiga och generella aspekter gällande begreppet "trygghet" i stadsplanering med syftet att skapa en kunskapsbank för mig själv och andra landskapsarkitekter inom ämnet att gå tillbaka till när en i framtida arbetsliv jobbar med samhällsplanering och utveckling av urbana miljöer där alla samhällsgrupper ska kunna känna sig inkluderade.

Frågor som har lett undersökningen framåt:

- Hur definieras ordet trygghet? Finns det olika definitioner av ordet och förekommer det felanvändning av begreppet?
- Hur går man till väga för att öka tryggheten i det offentliga rummet genom fysiska insatser?
- Spelar könstillhörighet roll för upplevd trygghet?
- Finns det samhällsgrupper som glöms bort i den huvudsakliga diskussionen kring trygghet, så att ökad trygghet leder till ökad segregation?

Material och metod

Arbetet görs som en litteraturstudie av vad som redan är skrivet i tryckt litteratur, artiklar och rapporter som besvarar min frågeställning.

Tryckt litteratur

Lämplig tryckt litteratur sökes på samhällsvetenskapliga biblioteket i Lund och Alnarps bibliotek.

Elektroniska källor

Artiklar och forskningsrapporter på engelska sökes via google scholar med sökorden; secure, security, safe, safety, urban planning, urban spaces, city planning, gender.

Svenska elektroniska källor sökes via

- Brottsförebyggande rådets hemsida, Boverkets hemsida. Sökord; trygghet, stadsplanering, jämställdhet,
- epsilon med sökorden; trygghet, stadsplanering, jämställdhet

Den mest relevanta litteraturen gallras ut från den grova första sökningen och en snowball-effekt leder vidare till originalkällor och ytterligare användbara sökord. Källorna sorteras i olika kategorier av aspekter som rör trygghet. Eventuellt dyker det inte upp så mycket information inom en kategori som jag skulle vilja undersöka – och det ger också en slags slutsats.

Resultat

Trygghet har på senare år fått allt mer utrymme i samhällsdebatten. Politiker, media och privatpersoner för alla diskussioner kring trygghet, och vad som skulle ge ett tryggare samhälle. Vad som gör att människor känner sig trygga och vad de oroar sig mest för varierar i olika tider. I det gamla svenska bondesamhället oroade sig människor mycket för mystiken och hoten som fanns gömda i naturen. I industrisamhället har det istället blivit rädslor för stadens okända människor, och oro för att utsättas för olika typer av brott som är på agendan. Detta trots att alla typer av våldsbrott har minskat mycket de senaste 250 åren och Sverige i jämförelse med andra länder har en mycket låg nivå av våldsbrott. Låg brottslighet leder nämligen inte av sig själv till en trygg befolkning. I dagens individualiserade samhälle har vi stor oro för den personliga ekonomin och även stora diffusa hot som miljöförstöring påverkar oss. Det blir då lättare för människor att kanalisera sin oro till oro för brott, som är något mer konkret och greppbart, och som flyttar fokus från dina egna fel och brister till skillnad från oro för arbetslöshet och personlig ekonomi. (Heber, 2008)

”Balansen mellan mångfald och igenkännande, tillit och anonymitet, spänning/kreativitet och det trygga, återkommer hos flertalet urbanforskare.” (Forssell, Listerborn & Andersson 2010, s. 20-21)

Begrepp i trygghetsdebatten

I trygghetsdebatten förekommer både begrepp som kan tolkas som negativa och de som ses som mer positiva. Rädsla, oro och risk är de vanligaste negativa begreppen. Säkerhet, tillit och trygghet är mer positiva begrepp. (Heber 2008)

Rädsla är en stark både fysisk och känslomässig upplevelse. Känslan upplevs i situationer som vi tolkar som farofyllda, men kan ibland uppstå till synes oförklarligt. De fysiska reaktionerna på rädsla kan ibland komma efter att vi tagit oss från den farofyllda situationen. Om du är med om en traumatisk händelse kan rädslan stanna kvar och utvecklas till posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). Det är vanligare att få posttraumatiska symptom efter att varit utsatt för sexualbrott än vid andra våldsbrott eller rån och stöld. (Heber, 2008)

Oro är till skillnad från rädsla en framåtblickande känsla. En känsla utifrån något man tror kan hända istället för utifrån något som faktiskt har hänt. En stor del av vår oro är oro för att det ska hända närstående människor något. Då kallas det altruistisk oro, och den är ett problem för fler än oro för sin egen del. Oro kan höra tätt ihop med risk, eftersom en ökad statistisk risk för att något ska hända också kan öka oron. Oro för brott kan leda till att människor vidtar åtgärder för att undvika det de oroar sig för, och sådana åtgärder kan vara både aktiva och passiva. En aktiv åtgärd kan vara att ta med sig någon slags vapen när man går ut, och en passiv kan vara att helt enkelt stanna hemma, eller undvika den oroande situationen eller platsen. (Heber 2008)

Med risk menas oftast en uppskattning av hur sannolikt det är att något ska ske och en bedömning av hur farligt det skulle vara. Bedömning av risker kan ske både i förväg och i en situation som pågår. Riskbedömningar som görs av experter utgår oftast från statistik och sannolikhetskalkyler, men allmänheten gör ofta riskbedömningar utifrån andra mer personliga faktorer. Det ena eller det andra behöver inte vara mer rätt. Att ta risker behöver inte alltid vara något negativt, utan kopplas också ihop med spänning och något man får en kick av som till exempel att hoppa fallskärm, eller att våga stå på en scen med risken att bli utskrattad. (Heber 2008)

Ordet säkerhet används i bemärkelsen att kunna skydda sig från något som innebär en risk. Säkerhet förknippas inte alltid med brott, men tanken går ganska snabbt till säkerhetsbolag och fysiska säkerhetsanordningar som lås, grindar, stängsel, larm, säkerhetsdörrar och annat liknande. Säkerhet blir då något som kan köpas för pengar om man har råd. Säkerhet blir ett mer negativt begrepp när det bara förknippas med övervakning, strängare straff och galler. (Heber 2008)

Tillit innebär att ha förtroende för andra människor. Man kan ha förtroende för både bekanta och okända personer. När du känner tillit för dina medmänniskor tror du att de vill dig väl, och om du är en person med starka sociala relationer är det större sannolikhet att du är mindre orolig för att utsättas för brott. Att människor är oroligare för brott i städer beror till stor del på att det finns en stor del okända människor omkring dig i staden som det är svårare att känna tillit till, i jämförelse med en mindre ort där "alla känner alla". Främmande människor kan däremot också ses som en garant för trygghet. I en stad finns utrymme för fler beteenden och identiteter, så de som känner sig udda och utanför på en mindre ort känner sig tryggare i staden. (Heber 2008)

Trygghet är ett väldigt svårt begrepp att definiera. I begreppet inkluderas både tillit och säkerhet. Trygghet innefattar dock mer än det. Det används ofta med meningen att vara fri från rädsla, oro och risk. Det innefattar också ekonomisk trygghet, självständighet, att ha boende, sysselsättning, familj och umgänge och hur man är uppväxt. Diskussion om trygghet kan därför handla om människors livsvillkor och synen på dessa villkor. Därför är trygghet både objektiv och subjektiv. Svenska unga män som är höginkomsttagare och bor i villa på en mindre ort är enligt undersökningar i allmänhet trygga medan utlandsfödda äldre kvinnor med låg inkomst som bor i hyreshus i en storstad är mer otrygga. Trygghet kan därför ses som att inneha ett fullvärdigt medborgarskap där man har kontroll över skeendena i sitt liv. (Heber 2008)

Hur påverkar den fysiska miljön känslan av trygghet?

Regeringsinitiativ

Det har gjorts några specifika satsningar från regeringshåll för att ta itu med den ökade otryggheten i landets städer de senaste 30 åren. 1996 lade regeringen den brottsförebyggande propositionen *Allas vårt ansvar*, och sedan dess har trygghet blivit ett välanvänt begrepp inom politik, polisarbete, media, planering, bostadsbyggande, social hållbarhet och skola. (Forssell, Listerborn & Andersson 2010, sid. 26) Från och med 2006 gör Brottsförebyggande rådet den årliga Nationella trygghetsundersökningen (NTU), vilken har varit till stor hjälp för att kartlägga i vilka miljöer olika samhällsgrupper känner sig mest otrygga och vad det är de är oroliga för. I undersökningarna har uppkommit både skillnader i hur män och kvinnor upplever miljöer, och hur andra utsatta grupper i samhället upplever sin omgivning.

År 2008 startade regeringen ett nytt initiativ för att på ett jämställt sätt öka tryggheten i samhället, och gav Boverket i uppdrag att utbilda och uppmuntra kommunerna till insatser och projekt för att i stadsplaneringen arbeta för att skapa tryggare miljöer på ett jämställt sätt. Regeringen avsatte 45 miljoner kronor för satsningen varav kommunerna kunde söka medel till sina projekt. Satsningen kallades *Tryggt och jämnt*, och utfördes som ett samarbete mellan Boverket och länsstyrelserna fram till 2010. Då utvärderades arbetet och utmynnade i skrifterna *Plats för trygghet – inspiration för stadsutveckling* och *Vidga vyerna – planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet*. Skrifterna är utformade som en slags handböcker, utbildning och inspiration för de som arbetar med stadsutveckling och fysisk planering. (Forssell, Listerborn & Andersson 2010)

Efter utvärdering av satsningen *Tryggt och jämnt* gjord vid Malmö Högskola 2010 konstateras att uppdraget från regeringen var otydligt formulerat, och därför fick Boverket tolka till stor del själva vad uppdraget skulle innebära. Boverket hade mycket kort tid på sig att göra upp en plan för hur arbetet skulle gå till med satsningen, och därför fanns inte tid för eftertanke och ett noga avvägt projekt. De projekt som genomförts med medel från satsningen är ganska likriktade och ofta inte så innovativa. Det handlar mycket om att genomföra trygghetsvandringar och att öka kunskaperna inom översiktsplansarbete. En annan iakttagelse som gjordes var att fokuset på jämställdhet ofta försvann i projekten, och fokus låg istället på att allmänt öka tryggheten, med hävdandet att "om man ökar tryggheten generellt ökar den också för kvinnor". Utvärderingen hade svårt att säga något om långsiktiga resultat eftersom den gjordes medan satsningen fortfarande pågick, utan fick behandla främst hur processen och upplägget av arbetet gått till. (Forssell, Listerborn & Andersson, 2010)

Fysiska inslag i miljön som påverkar trygghetskänsla

Efter undersökningar och forskning finns idag vedertaget att vissa rent rumsliga aspekter i den fysiska miljön påverkar känslan av trygghet på olika sätt. Den

kunskapen kan man hitta i sammanställda checklistor från bland annat Boverket som är tänkta att användas av de yrkesgrupper som arbetar med fysisk planering. Man kan ha en lista med dem att checka av när man arbetar med fysisk planering. Att kunna tillgodose alla punkterna på en enda plats är nog inte möjligt, men de är bra att ha i bakhuvudet.

Följande aspekter påverkar tryggheten:

Platsen befolkas med många människor i rörelse

I en folksamling känner sig de flesta trygga eftersom många kan ingripa om något skulle hända. En plats som många använder är ofta förknippad med trivsel och positiva känslor, och tankarna på faror håller sig borta. Att ha entréer mot gatan kan hjälpa till att skapa mer rörelse till exempel. (Boverket:1 2010)

"Eyes-on-the-street"

Du får en känsla av att en plats är bevakad från till exempel bostäders fönster varifrån människor kan se och ingripa om något skulle hända. (Boverket:1 2010)

Öppna platser med god överblick

Ingen fara kan gömma sig och du har överblick över rummet du befinner dig i och känner att du har kontroll. Men att gå över en tom och öppen plats kan också ge känsla av utsatthet och att vara uttittad och övervakad. (Boverket:1 2010)

God skötsel och underhåll

Skötsel och underhåll av både växtlighet, markbeläggning och byggda element gör att en plats känns tryggare. Det känns som att någon bryr sig om den. Detta innefattar också att belysning på platsen fungerar, att det är fritt från klotter, att det inte finns hål i vägen och att bussens säten är hela och rena. Att prioritera cykel- och gångvägar vid snöröjning är också viktigt. (Boverket:1 2010)

Belysningen är god kvällstid

Genom belysning kan man delvis styra människors rörelser kvällstid. Man väljer att gå där belysningen är god och trevlig istället för den mörka stigen. Det spelar också roll för trygghet vilken slags ljus det är. Att man inte blir så pass bländad så att mörkerseendet blir avsevärt försämrat och de mörka skuggorna ter sig än mer skrämmande, och du känner dig exponerad i ljuset istället för att det ger översikt och kontroll. En god ljussättning gör att platsen känns orienterbar, du kan se andra människors ansikten och uttryck, och stärker platsens karaktär och funktion. (Boverket:1 2010, s. 71)

Trafik- och rörelse i stadens rum

Gång- och cykeltunnlar är platser som människor ofta känner sig otrygga att färdas igenom på kvällstid. Särskilt om det finns skymda/mörka vrår kring dess ingångar där en eventuell förövare kan gömma sig. Rädslan för att gå genom tunneln kan göra att människor väljer att gå rakt över en starkt trafikerad väg istället, eller välja att cykla på bilvägen om cykelvägens dragning känns enslig och otrygg, vilket strider mot det som anses vara ett trafiksäkert beteende.

Busshållplatser och parkeringsplatser är trafikrelaterade miljöer som särskilt kvinnor uppges som otrygga platser. Kvinnor nyttjar också i större utsträckning kollektivtrafik än män och därför blir otrygga busshållplatser viktigt att ta itu med för att öka kvinnors rörelsefrihet och jämställdheten. För att öka tryggheten har till exempel Kalmar infört nattstopp på sina bussar, då människor får önska själva var de ska gå av bussen nattetid. Man kan också se till att det är god översikt kring busshållplatser. (Boverket:1, 2010 sid. 55).

Växtlighet och parker

Grönska i staden uppfattas av många väldigt olika beroende på om det är dagsljus eller mörker ute. På dagen är grönområden förknippat med något positivt som höjer upplevelsevärde av staden, medan de på kvällen uppfattas som platser som kan gömma till exempel en våldtäktsman i buskagens skuggor. Här uppstår ett behov av att kompromissa mellan att behålla de gröna kvaliteter som människor uppskattar väldigt mycket och att göra gröna miljöer tryggare. Alla stråk behöver kanske inte vara tänkta att användas nattetid, utan människors rörelser kan istället koncentreras till några väl upplysta vägar. Då verkar både belysning och en större koncentration av människor i rörelse för en ökad trygghet. Människor känner sig också ofta tryggare i gröna miljöer på sommarhalvåret än på halvåret eftersom det är fler människor ute som rör sig, men då är egentligen grönskan som mest fyllig och skymmande för sikten, och statistiken säger att det begås fler brott i folktäta och livliga miljöer. Det handlar då oftast om fickstölder och alkoholrelaterat våld. (Boverket:1 2010, sid. 41)

Om du inte är uppvuxen med naturen som ett naturligt inslag i vardagen kan själva naturen, djur och insekter te sig skrämmande i sig själv eftersom det inte är en miljö du är van vid. Om du kommer från ett annat land än Sverige kan också skog och natur stå för något mer farofyllt än här, och ha huserat mycket större faror än svensk natur. Ofta är människor mer positiva till en tillrättalagd och mer tuktad natur ju mer stadsmässig och central en miljö är. Vild natur känns onaturlig i det strikta stadsmässiga. (Boverket:1 2010, sid 42)

Kameraövervakning

Användandet av övervakningskameror på offentlig plats som brottsförebyggande är omdiskuterat och kan ge bief effekter som öka otryggheten. De kan till exempel både signalera att det finns något att vara rädd för på platsen, eller till och med motsatsen, det vill säga ge en falsk trygghet till besökare som känner att platsen är övervakad, men i själva verket finns hjälpen långt bort. Vissa människor kan också känna sig otrygga av känslan att den personliga integriteten hotas med övervakningskameror. (Boverket 2010:1)

Blandstad

Blandstaden lyfts av många fram som ett bra sätt att planera för att öka tryggheten på flera olika sätt. Kombinationsresor underlättas, människor är i rörelse flera tider på dygnet på en plats när man blandar funktioner och det blir lättare att röra sig för människor med begränsad tillgång till bil. Det är däremot inte den typen av byggande vi ägnar oss mest åt idag. (Forssell, Listerborn & Andersson 2010)

Space Syntax är en användbar analysmetod som fokuserar på rumsintegration och rymmar väl med blandstadens ideal. Man analyserar relationen mellan miljöns utformning i ett område och människors sätt att leva och röra sig. Man ser på ett område på ett tekniskt sätt, men kan integrera och få med mjuka värden som trygghet och jämställdhet ändå. Centralt i metoden är erfarenheten av att ökad rörelse och genomströmning av människor både leder till minskat antal brott och ökad trygghet. Människors sätt att röra sig styrs av flera faktorer som tillgänglighet, gångavstånd, trygghet, orienterbarhet, offentlighet och trafiksäkerhet. En blandning av verksamheter, boende och service ger större sannolikhet att människor rör sig i miljön under stora delar av dygnet. Space Syntax-analysen svarar på hur väl sammanlänkade områden är. Platser med många gångtrafikanter verkar mest positivt för trygghetskänslan, men även andra typer av trafikanter spelar roll. (Boverket:2 2010, s. 49)

Hur påverkar samhällets attityder känslan av trygghet?

Genusperspektiv

Studier visar att kvinnor känner betydligt större rädsla för att vistas ute under dygnets mörka timmar än män. Detta trots att män utsätts för fler överfallsbrott (BRÅ, 2015). Kvinnor utsätts också för fler mindre brott som kanske aldrig anmäls, som olika typer av ofredanden där det finns en stor känsla av hot om ett grövre brott. Potentiellt kan alla män utgöra en fara för en kvinna eftersom de i allmänhet är starkare fysiskt (Boverket, 2010, sid. 62) Studierna har framförallt gett djupare kunskaper om de strategier som kvinnor utvecklar för att undvika de miljöer som känns hotfulla och otrygga, och gett klarhet i att det oftast är brott av sexuell karaktär de är rädda för. Strategierna kan vara att undvika vissa platser och vägar under dygnets mörka timmar, att inte gå ensamma, att anpassa sin klädsel, prata i mobiltelefon på vägen hem, och försöker på många sätt tonar ner sin femininitet och undvika att dra uppmärksamhet till sig för att inte exponera sin sårbarhet. De platser kvinnor uppger som särskilt otrygga är parker på natten, gångvägar och cykelvägar genom parker, gångtunnlar, parkeringsgarage, busshållplatser, tågstationer och industriområden. Detta är alla platser som är avskilda eller ödsliga särskilt kvällstid och i mörker. (Forssell, Listerborn & Andersson 2010)

För vissa kvinnor blir det en stor paradox att både känna sig mer trygga om de går tillsammans med en man och att det samtidigt är män som är hotet. Maktrelationer skapar otrygghet för gruppen med mindre makt. Kvinnor har mindre makt i samhället än män, och känner sig därför inte i lika stor utsträckning som att de har kontroll över allt i sitt liv. Det kvinnor är främst rädda för är hotet om sexuellt våld. Sexuellt våld är något som kränker din person mycket djupare än ett rån till exempel. Du tas ifrån något högst personligt och intimt istället för en viktig ägodel. Samhället ägnar sig också åt att försöka få kvinnor att själva undvika de brott de är rädda för genom att tipsa om olika sätt att minska riskerna. Tips som att inte gå själv hem från krogen, inte klä sig så att du drar uppmärksamhet till dig, undvika vissa vägar, bära med dig

överfallsskydd som pepparspray eller att hålla nycklarna i din knutna hand som ett vapen att kunna ta till när som helst.

Minoritetsgruppers känsla av trygghet

Förutom gruppen kvinnor är andra minoritetsgrupper i samhället också mer otrygga än befolkningen i stort. Det innefattar till exempel barn och unga, äldre, etniska minoriteter, HBTQ-personer och ekonomiskt svagare personer.

De här grupperna kan uppleva otrygghet på helt andra platser än majoritetsbefolkningen. De som lever i ett miljonprogramsområde kan känna sig trygga i den miljön, men otrygga i ett villaområde som skiljer sig från deras hemmiljö. Därför finns det inte ett entydigt svar på vilka miljöer som är trygga. Trygghet är en känsla som är högst personlig och bygger på erfarenhet och vad som är en bekant miljö för just dig. Den beror på om du känner dig inkluderad eller exkluderad i en miljö. (Forssell, Listerborn & Andersson 2010) Kvinnor med slöja som lever i Malmö har till exempel uppgett att de känner sig otrygga och undviker platser med mycket folkliv och krogmiljöer, eftersom de i den miljön känner oro för att utsättas för hatbrott och trakasserier (Ekselius 2012). Detta avviker från vad gruppen kvinnor i stort uppger.

Mediers roll för trygghetsdebatt

Media, politiker och forskare hjälps åt att skapa en negativ bild av staden och hot om överfall, misshandel, rån och våldtäkt kopplas till den urbana offentliga miljön (Pollack, 2001). Hur kan vi skilja på reella hot och hotbilder som skapas av uppmärksammade mediedrev? Forskning har visat att de människor som tar del av brott i massmedier känner mer oro och rädsla än de som inte tar del av samma information. Det har också kunnat påvisas att människor boende i ett område där deras dagstidning upplät mer utrymme till att skildra brott var mer rädda och oroliga än människor i ett område där dagstidningen gav mindre utrymme åt brottsrapportering (Hale 1996, s. 109).

Även om mediers rapportering kan påverka nivån av rädsla och oro så påverkar egna erfarenheter av våld och brott samt information du tar del av i sociala sammanhang mycket mer. Det finns också skillnader i personlighet som påverkar och gör att vissa människor känner sig otrygga oftare än andra. (Sandstig 2010, s. 318) Det finns också studier som visar att ju mer privilegierad du är desto mer trygg känner du dig. Detta eftersom du antagligen inte utsätts för oroande eller hotande situationer lika ofta som människor i en lägre samhällsklass. Du befinner dig helt enkelt högre upp i behovstrappan (Aroseus 2013).

Diskussion

Hur påverkar den fysiska miljön känslan av trygghet?

Många urbanforskare är kritiska till trygghetsåtgärningarna i det moderna samhället och vad de ibland leder till. Tekniska brottsförebyggande och säkerhetsskapande åtgärder som portkoder, larm och övervakningskameror, gated communities, livsstilsboenden och ett ökat intresse för innerstadsmiljöer kan alla ses leda till gentrifiering och segregering. När område "snyggas upp" gör det i förlängningen att en ekonomiskt starkare samhällsgrupp sakta tar över och den ekonomiskt svagare gruppen som levt där tidigare exkluderas och schasas ut till mindre attraktiva områden som ofta ligger i stadens utkant. Det finns också en genusproblematik i detta eftersom vi idag har sett att en majoritet av de fattiga hushållen är de med en kvinna som ensam familjeförsörjare. (Forssell, Listerborn & Andersson 2010)

De som lever i förorter segregeras både geografiskt och med sociala stigmat. De som inte lever där har sällan en anledning att ta sig dit eftersom förorten ligger som en ensam ö geografiskt och därför skapas fördomar och föreställningar om området som bygger på rykten och andra personers erfarenheter istället för egna föreställningar. De som lever i ett miljonprogramsområde kan känna sig trygga i den miljön, men otrygga i ett villaområde som skiljer sig från deras hemmiljö. Det behövs då en medvetenhet hos planerare kring att alla människor har olika erfarenheter och känner sig hemma i olika miljöer, och det finns alltså inte ett rätt sätt som alltid fungerar, även om arkitekturen och konsten som vetenskap länge har strävat efter det där perfekta byggnadssättet och utformningen. Världen kommer att fortsätta förändras, och därmed kommer det alltid att behövas nya lösningar på våra stadsbyggnadsproblem.

Faran med att inte föra en dynamisk diskussion kring trygghetsskapande åtgärder kan vara att till exempel en konkret brottsförebyggande åtgärd kan motarbeta en annan åtgärd som är trivselskapande för trygghet (Forssell et. al 2010 s. 24) En intressant och folkdragande plats kan kännas trygg eftersom många rör sig där, och skapar känslan av att eventuella brott undviks eller kommer att uppmärksammas av människorna runt omkring. På samma sätt ser jag en fara i att grönområden får en stämpel som otrygghetsskapande istället för att deras positiva egenskaper som till exempel stressreducerande i den hektiska staden och deras roll för biodiversiteten lyfts fram.

Hur påverkar samhällets attityder känslan av trygghet?

Kritik som framkommit mot att göra trygghetsfrågan till ett kvinnoproblem består i att kvinnor framställs som rädda och svaga i behov av skydd, och även att andra socialt utsatta grupper hamnat utanför diskussionen när fokus hamnat på gruppen kvinnor. Man vill då istället föra en intersektionell diskussion som fokuserar på alla samhällets maktordningar. Man kan dock knyta några historiska anledningar till att just kvinnor känner sig särskilt otrygga i det offentliga. Historiskt har kvinnor befunnit sig i den privata sfären, och männen i den offentliga sfären, och man kan säga att kvinnor som rör sig i det offentliga fortfarande representerar det privata, mödrskapet och det sexuella. Mannen är också mer representerad i det offentliga rummet fysiskt i form av statyer och gatunamn. När man arbetar för att skapa en tryggare stad med ett jämställdhetsfokus kan man istället för att fokusera på att skydda kvinnor lägga energin på att stärka de demokratiska processerna. Med det fokuset är det lättare att få med och känna att alla människor blir inkluderade. Frågor om inflytande, delaktighet i samhällets beslutandeprocesser och att alla grupper får synas ger ett brett demokrati- och rättviseperspektiv på jämställdhet. (Forssell, Listerborn & Andersson 2010)

När gamla föreställningar om vem som rör sig i det offentliga och varför dröjer kvar på ett diffust sätt skapas flera paradoxer. Det ses inte konstigt att som kvinna röra sig i kroglivet idag, men finns ändå föreställningar om hur man bör bete sig. Det finns en stor paradox i att ha klätt upp sig för ett festligt tillfälle och för att kanske väcka intresse hos personer du själv känner dig intresserad av, och sedan på väg hem ensam i mörkret få omvända känslan – rädsla av att väcka uppmärksamhet hos någon som du själv inte har något intresse av att ha kontakt med.

Mina egna trygghet och otrygghet

Mina egna otrygghetskänslor i staden har till stor del vuxit fram från att höra att många andra känner sig så otrygga i vissa situationer eller andras oro för mig. Jag sätter mig alltså in i den allmänna och medias bild av hur en ung kvinna känner sig idag. Eller så berättar kanske någon som jag identifierar mig med på många sätt om oroskänslor och gör det lätt för mig att börja tänka likadant, när vi är så lika i så många andra avseenden. Jag ser det därför som att media har en oerhört stor makt och viktig roll när det gäller hur människor mår och uppfattar sin omgivning och sig själva.

När jag bodde i London för några år sedan gick jag ganska obekymrat hem själv nattetid, men i Malmö rör jag mig helst bara på cykel om jag ska någonstans ensam på kvällen. Att gå kortare sträckor centralt i staden där det alltid är någon ute känns däremot inte som något problem. Att jag känner mig relativt trygg att

röra mig i staden i jämförelse med andra kvinnor beror nog till viss del av att jag haft tur och inte råkat ut för någon nämnvärt hotande situation i offentliga miljöer. Jag försöker hålla fast vid en inställning att det inte finns någon realistisk eller logisk anledning till rädsla och oro i de flesta situationer, men ibland är det väldigt svårt att värja sig från andras känslor. Rädsla är något som kan dyka upp väldigt plötsligt och svår att tänka bort. Det är också en stark känsla som är lätt att överföra till andra.

Ett exempel på en situation som jag inte är rädd eller känner obehag inför är att sova själv i sommarstugan mitt ute i skogen, och där man måste gå ut till ett uthus för att gå på toaletten. Det är en miljö som jag känner mig hemma och trygg i och eftersom platsen ligger så ociviliserat till är det statistiskt väldigt orealistiskt att det skulle dyka upp en fara där. När jag tagit dit vänner som inte är lika vana vid den miljön uttrycker de förvåning över att jag vågar vistas där själv, och vågar till exempel inte gå ut på toaletten själva på natten. Rädslorna människor upplever i sådana situationer är inte rationella utan dyker kanske upp på grund av platsens likhet med scenerna från en skräckfilm eller minnet av ett vansinnesdåd på en enslig plats som figurerat mycket i media.

Metoddiskussion

Den använda metoden gav en generell kunskap i ämnet, knutet till några exempelmiljöer, men inte kunskaper knutet till en specifik plats eller situation. Detta är en styrka för att ha en bred kunskap som kan tillämpas i flera olika fall och så kan man läsa in mer specifik kunskap vid tillfälle när det behövs. För tidsperioden som studien utfördes var det här en effektiv och lämplig metod eftersom en väl genomförd kvalitativ intervjumetod, eller en specifik platsanalys kan behöva noggranna förberedelser en tid i förväg, eller behöva göras vid en viss årstid för att få de resultat som eftersöks.

För att komma djupare in i ämnet hade jag velat använda en mer varierad metod. Det hade kunnat ge mycket att kontakta och intervjua till exempel Carina Listerborn som har arbetat mycket med ämnet eller någon annan som är väl insatt i frågorna. En intervju hade kanske kunnat ge andra resultat än läsandet av hennes mycket gedigna skriftligt publicerade arbete.

Om jag hade skrivit uppsatsen i samarbete med en annan person hade det antagligen funnits tid att göra en kvantitativ eller kvalitativ undersökning. Man hade kunnat göra en egen trygghetsundersökning av en plats i Malmö, antingen kvalitativt genom intervjuer eller egna observationer på plats eller kvantitativt genom att ha skickat ut en enkät med frågor om samma plats.

Slutsats

I de allt tätare städerna som behöver rymma allt fler människor pratas det mycket om hur man kan ta tillvara på grönytor och se till att de tål en intensiv användning. Samtidigt är grönska ofta något som pekats ut som otryggt i trygghetsundersökningar eller trygghetsvandringar i ett område. Trygghet och brottsförebyggning är också något som får stort utrymme i den politiska debatten. Hur ska man lösa denna motsättning, och i slutändan få en trivsammare och inspirerande stad för oss alla att leva i?

Flertalet insatta i trygghetsdebatten förespråkar en bred och dynamisk diskussion och syn på trygghet. Att integrera brottsförebyggande åtgärder med trygghetsskapande så att de inte motarbetar varandra. Att inte glömma bort att ett trivsamt och inspirerande stadsrum är minst lika viktigt för människors livskvalitet som att förhindra brott. Att skapandet av det trivsamma kan vara lika brottsförebyggande som en åtgärd endast inriktad mot brottet. När vi endast riktar insatser mot negativa saker får de stor uppmärksamhet, och människor kan tänka att det faktiskt finns anledning att vara rädda eller oroliga i vardagen när frågorna vi diskuterar endast kretsar kring otrygghet och brott. En undersökande trygghetsvandring med brukare av en plats kanske kan fokusera lika mycket på var det känns mest trivsamt som var det känns otryggt.

Det som blir alltmer klart för mig när det handlar om att planera och forma en plats är att det aldrig finns en pakettlösning att bara applicera som fungerar varje gång. Du kan säkert arbeta fram ett formspråk som du tycker om att arbeta med, men alla lösningar måste utgå från den faktiska platsen du arbetar med just då. Det är en stor styrka att ta hjälp av brukare av en plats, som har helt andra kunskaper om den än du själv kan se från några enstaka observationer. Att ta hjälp av brukarundersökningar är att visa respekt för de som använder platsen, och gör antagligen att en ny utformning får en mycket större förankring hos dem, och möts med större entusiasm. Att ha i åtanke vilka som inkluderas och i förlängningen exkluderas på en plats känns också väldigt viktigt, och det är ett perspektiv som måste finnas med i stadsplaneringen i en väldigt övergripande skala så att inte en och samma grupp inkluderas respektive exkluderas överallt i staden. Vi måste se till att ha utrymmen för alla stadens invånare att slå sig ner och känna sig trygga!

Källförteckning

Aroseus, F. (2013) *Maslows behovstrappa*. [http://lattattlara.com/psykologiska-perspektiv/humanistiskt-perspektiv/maslows-behovstrappa/\(2013-06-25\)](http://lattattlara.com/psykologiska-perspektiv/humanistiskt-perspektiv/maslows-behovstrappa/(2013-06-25))

Björkemarken, M. (2008). *Ideblad: Vad menar vi med trygghet?*. Göteborg: Tryggare mänskligare Göteborg. [Broschyr] Tillgänglig: <http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se/pdf/ideblad/Bjorkemarken.pdf> (2015-08-12)

Boverket:1 (2010). *Plats för trygghet – inspiration för stadsutveckling*. Karlskrona: Boverkets publikationsservice. Tillgänglig: http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/plats_for_trygghet.pdf

Boverket:2 (2010). *Vidga vyerna – Planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet*. Davidsons Tryckeri AB. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/vidga-vyerna.pdf>

BRÅ. (2015). *Nationella trygghetsundersökningen 2014*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (Rapport 2015:1) Tillgänglig: https://www.bra.se/download/18.5e2a4a6b14ab1667599108/1422265396126/2015_1_NTU_2014.pdf(2015-08-12)

Ekselius, Inga-Bodil (2012-10-08) *Trygghet en fråga om makt*. <http://genus.se/meromgenus/teman/stadsplanering/trygghet-en-fraga-om-makt> [2015-04-13]

Forssell, R., Listerborn, C., Andersson, M. (2010). *Trygghet som en jämställdhetsfråga*. Malmö: Malmö Högskola. (Malmö Högskolas utvärderingsrapporter, Rapportserie 2010:5) Tillgänglig: https://www.mah.se/PageFiles/13147/UtvRapport2010_5.pdf (2015-08-12)

Hale, C. (1996). *"Fear of Crime: A Review of the Literature"* in *International Review of Victimology* 1996. Vol. 4 pp. 79-150

Heber, A. (2008). *En guide till trygghetsundersökningar*. Göteborg: Elanders. Tillgänglig: http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se/pdf/publikation/Gu_nat.pdf

Listerborn, C. (2002). *Trygg stad – Diskurser om kvinnors rädsla i forskning, policyutveckling och lokal praktik*. Diss. Chalmers tekniska högskola. Göteborg:

Reproservice, Chalmers. Tillgänglig: <http://www.fot.se/documents/349.pdf>
(2015-08-12)

Pollack, E. (2001). *En studie i medier och brott*. Diss. Stockholm:
Stockholms universitet.

Sandstig, G. (2010). *Otrygghetens landskap*. Diss. Göteborgs Universitet.
Göteborg: Livrena AB. Tillgänglig:
<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/21513?locale=en>